

TAHRIDŽ I ANALIZA HADISA: “ALLAH JE ADEMA, A.S., STVORIO NA SVOJU (NJEVOVU?) SLIKU”¹

Şaban ÇİFTCI

Prijevod: Dženan HASIĆ

SAŽETAK: Kur'an i sunnet imaju izuzetan značaj za sve muslimane kao neodvojivi dio njihovih života. Nastojanje vjernika da se ponašaju u skladu s bilo kojim ajetom ili hadisom koji su čuli ili pročitali su vrijedni divljenja. Međutim, poznata je činjenica da predanja mogu biti predmet spora i razilaženja zbog pitanja njihove autentičnosti, s jedne strane, i njihovih značenja i interpretacija, s druge strane. U ovom kontekstu, hadis u kojem stoji: “Allah je stvorio Adema, a.s., na Svoju (njegovu?) sliku” ističe se kao jedan od primjera predanja o čijoj se autentičnosti kao i sadržaju raspravlja u svakom periodu. Kada uzmemo u obzir kritike o predmetnome predanju i njegovome tekstu, vidimo da je najvažniji razlog neslaganja i razilaženja to što se ta predanja i hadisi prenose izvan konteksta. Predanje u obliku “Allah je stvorio Adema, a.s., na Svoju (njegovu?) sliku” može se smatrati pravim primjerom kako predanja koja su ispravna u smislu ispunjavanja tehničkih hadiskih kriterija mogu biti predmet spora.

Ključne riječi: Adem, a.s. slika (suret), Er-Rahman, Svemilosni, hadis

Uvod

Naredbe, zabrane i preporuke vjere islama imaju za cilj dovođenje ljudi do sreće na ovome svijetu – dunjaluku – i na onome svijetu – ahiretu. Značajan dio principa akaida, ibadata, ahlaka i muamelata obuhvata sankcije čija je svrha zaštita ljudskog dostojanstva, časti i njihovog bratstva. U tom pogledu može se kazati da su sve odredbe i svi principi islama zapravo svojevrsni odraz i manifestacije božanskog milosrđa. Kada se sagledaju osnovna učenja Kur'ana i sunneta, vidi se da se cilja i na to da ova milost prevladava u međuljudskim odnosima.

Koliko god da je božanska Objava spuštena kao odraz milosti (En-Nahl:

64), koliko god da su poslanici dolazili kao glasnici milosti (Ed-Duhan: 5-6), koliko god da je naš Poslanik, a.s., poslan kao milost svim svjetovima (El-Enbija', 107), koliko god da se vjernici u Kur'anu i hadisima opisuju kao braća (El-Hudžurat: 10; Buhari 1981: Edeb, 57, 58, Feraid, 2; Muslim 1981: Birr, 9), činjenica je da se s vremena na vrijeme javljaju ljutnje, sporenja, pa čak i svađe kao prirodna posljedica čovjekove naravi s kojom je stvoren. Za svakog čovjeka koji, dakle, po svojoj naravi i prirodi ima potencijal da se naljuti i rasrdi, važno je da se čak i u stanjima srdžbe i ljutnje pridržava tog vitalnog principa čuvanja tuđe časti i dostojanstva. Na tragu kazanoga, predanje u kojem

stoji da je zabranjeno udarati nekog čovjeka po licu na način da to udaranje ostavi trajni ožiljak i trag koji će poljuljati njegovo dostojanstvo unutar društva, vrijedno je pažnje. U nekim varijantama tog predanja stoji da je Allah stvorio Adema na Svoju (njegovu?) sliku, a što zapravo ukazuje na razlog zabrane spomenutog udaranja. Spomenuto predanje je, dakle, zbog toga vijekovima izazivalo rasprave i razilaženja. U ovoj studiji će se raspravljati o spomenutom predanju

¹ Objavljeno u: “Allah Âdem'i Kendi Süretinde Yaratmıştır” Hadisinin Tahric ve Değerlendirmesi”, *Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, mart 2014, I/1, str. 1-20.

s aspekta koji izaziva razilaženja, te će se skupa s navođenjem tahridža ili ocjene predanja s aspekta hadiske nauke donijeti jedna generalna ocjena.

Tahridž hadisa

Predanja u vezi sa spomenutim hadisom moguće je u našim hadiskim izvorima sagledati u šest različitih grupa. Spomenute grupe predstaviti ćemo uz navođenje izvora u kojima su zabilježeni:

1. Predanje u kojem stoji da je Allah stvorio Adema na Svoju sliku se navodi kod Ahmeda b. Hanbela i Abda b. Humejda s istim senedom koji dopire od Ebu Hurejre, r.a. (Ibn Hanbel, 1992: II, 323; Ibn Humejd, 1988, 417)
2. Predanje u kojem stoji da je Adem, a.s., stvoren tako da je bio visok šezdeset podlaktica, da su mu meleki nazvali selam itd. Ovo predanje, koje ima veći broj prenosilaca, također se prenosi od Ebu Hurejre, r.a. Njega bilježe Ma'mer b. Rašid, Ahmed b. Hanbel, Buharija, Muslim i Ibn Hibban. (Ibn Rašid, 1403: 384; Ibn Hanbel, 1992: II/315; Buhari, 1981; Isti'zan, 1; Muslim, 1981: Džennet, 28; Ibn Hibban, 1993: XIV/33)²
3. Predanje u kojem se, pored toga što se veli da je Allah Adema, a.s., stvorio na Svoju sliku, navodi i zabrana udaranja u lice. To predanje se prenosi od Ebu Hurejre, r.a., a bilježe ga Ahmed, Humejdi, Muslim i Ibn Ebi Asim. Također, i u formi mursel-predanja³ od Katade ga prenosi Aburrezzak. (Ibn Hanbel, 1992: II/244, 519; Humejdi, II/476; Muslim, Birr, 115; Ibn Ebi Asim, 1400: I/227-228; Abdurrezzak, 1403: IX/444) Abd b. Humejd ga

u istoj formi mursela prenosi od Ebu Se'ida. (Ibn Humejd, 1988: 283)

4. Predanje u kojem se spominje izraz: "Allah ti lice učinio ružnim!", koji se zabranjuje, a koje prenose Humejdi, Ibn Ebi Asim i Ibn Hibban. To predanje, čiji se isnad spaja kod Ibn Adžlana, prenosi se od Ebu Hurejre, r.a. (Humejdi, II/476; Ibn Ebi Asim, 1400: I/229; Ibn Hibban, 1993: XIII/18) Varijante ovog predanja od Ibn Adžlana nadalje pokazuju stanovite razlike.
5. Isto predanje u kojem se navodi i zabrana udaranja u lice i proklinjanje riječima: "Allah i tebi i tebi sličnima lice učinio ružnim!" To predanje su od Ebu Hurejre, r.a., zabilježili Abdurrezzak, Ahmed b. Hanbel i Ibn Ebi Asim. (Abdurrezzak, 1403: IX/445; Ibn Hanbel, 1992: II/251, 434; Ibn Ebi Asim, 1400: I/229-230)
6. Predanje u kojem stoji tekst koji se razlikuje od ostalih, a u kojem se pored izraza: "Adem je stvoren na sliku Er-Rahmana / Svemilosnog", navodi i zabrana unakažavanja lica. Predanje su od Ibn Omera, r.a., zabilježili Ibn Ebi Asim i Taberani. (Ibn Ebi Asim, 1400: I/228-229; Taberani, 1983: XII/430) Također, predanje Ibn Omera, r.a., u kojem stoji da je forma (suret) ljudskog lica prema formi (suret) lica Er-Rahmana / Svemilosnog, zabilježio je Ibn Ebi Asim. (Ibn Ebi Asim, 1400: I/230)

Ako ne računamo predanja za koja mislimo da su povezana s hadisima u kojima se spominje "lik / slika / oblik / forma / (tr. suret)", ali koji ne sadrže spomenuti izraz i koji samo zabranjuju da se udara u lice (Muslim, Birr, 115; Abdurrezzak, 1403:

IX/444; Ibn Hanbel, 1992: II/463), dvadeset od dvadeset četiri hadisa koja smo identifikovali se prenose od Ebu Hurejre, r.a., (Abdurrezzak, 1403: IX, 445; Ibn Hanbel, 1992: II/244, 251, 315, 323, 434, 519; Buhari, Isti'zan, 1; Muslim, Birr, 115; Ibn Humejd, 1988: 417; Ma'mer 1403: X, 384; Muslim, Džennet, 28; Ibn Hibban, 1993: XIV, 33; Humejdi, II/476; Ibn Ebi Asim, 1400: I/227-228, 229, 229-230, 230), dva od Ibn Omera, r.a., (Hejsemi, 1992: II/831; Taberani, 1983: XII/430; Ibn Ebi Asim, 1400: 228-229), i jedan od Ebu Se'ida el-Hudrija, r.a., (Ibn Humejd, 1988: 283), u formi merfu'a, a ostala od Katade u formi mursela (Abdurrezzak, 1403: 9/444).

U ovoj klasifikaciji se uviđa, u pogledu teksta hadisa koji spominju izraz "slika", kako se izraz "Allah je Adema stvorio na Svoju (njegovu?) sliku" spominje u vezi zabrane udaranja u lice prilikom svađe ili prepirke; zabrane proklinjanja riječima da Allah učini nečije lice ružnim; te prilikom objašnjavanja karakteristika stvaranja Adema. Dok neki hadisi koji sadrže samo dvije zabrane, sadrže i izraz "na sliku Er-Rahmana / Svemilosnog", umjesto izraza "na Svoju sliku". Prilikom navođenja primjera tih predanja o kojima govorimo, stvar će biti mnogo jasnija.

Hadis koje bilježi Ahmed b. Hanbel: Sulejman b. Davud > el-Musenna > Katade > Ebu Ejjub > Ebu Hurejre glasi: "Kada se neko od vas prepire, neka se kloni udaranja u lice jer Allah je zaista Adema stvorio na Svoju sliku." (Ibn Hanbel, 1992: II/519) Ovaj hadis bilježi i Muslim sa senedom koji se sa seneda Ahmeda b. Hanbela sjedinjuje kod Musenne u sljedećoj varijanti: "Kada se neko od vas prepire s bratom, neka se kloni (udaranja) lica zato što je Allah Adema stvorio na Svoju sliku." (Muslim, Birr, 115) Predajne nizove, senede, oba ta predanja čine osobe

² U vezi s varijantom predanja koja ne sadrže izraz "slika" (suret) pogledaj: Buhari, Enbija', 1.

³ Mursel-hadis jeste hadis koji prenosi

tabi'in tako što ne spominje, što preskače ashaba i vezuje ga dokretno za Poslanika, a.s., kazavši da je rekao Poslanik, a.s. Prema spomenutoj

definiciji, mursel-hadis je, dakle, hadis u kojem se ne spominje ashab u isnadu. Vidi: Koçyiğit 1980: 291-297.

koje i Buharija i Muslim smatraju pouzdanim prenosiocima.

Što se tiče predanja Abdurrezaka, koje je on zabilježio senedom: Jahja el-Bedželi > Ibn Adžlan > Ka'ka b. Hakim > Ebu Hurejre, u njemu stoji da je Allahov Poslanik, a.s., rekao: "Kada neko od vas udara, neka se kloni lica i neka ne govori: 'Allah i tebi i tebi sličnima lice učinio ružnim!'. Odisti je Allah Adema stvorio na Svoju sliku." (Abdurrezrak, 1403: 9/445)

Ibn Ebi Asim prenosi hadis sljedećim senedom: Jusuf b. Musa > Džerir > El-A'meš > Habib b. Ebi es-Sabit > Ata > Ibn Omer. I Taberani istim senedom koji počinje od El-A'meša bilježi to Ibn Omerovo predanje, a u kojem stoji da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kazao: "Nemojte proklinjati nečije lice (kleti, tražiti da bude poružnjeno) jer je sin Ademov stvoren na sliku Er-Rahmana / Svemilosnog." (Taberani, 1983: XII/430; Ibn Ebi Asim, 1400: I/228-229) Hadis Ibn Ebi Asima koje bilježi od Ebu Hurejre se nešto razlikuje u odnosu na gornji: "Ko se bude prepirao, neka izbjegava lice. Lice čovjeka je na sliku lica Er-Rahmana / Svemilosnog." (Ibn Ebi Asim, 1400: I/230)

Hadis koji Buhari prenosi senedom: Jahja b. Dža'fer > Abdurrezak > Ma'mer > Hemmam > Ebu Hurejre da je Allahov Poslanik, a.s., kazao: "Allah je stvorio Adema na Svoju sliku. Bio je dug šezdeset podlaktica. Kada ga je stvorio, rekao mu je: 'Idi i nazovi selam onoj skupini meleka koji sjede, i poslušaj kako će ti odgovoriti jer je to tvoj pozdrav i pozdrav tvojih potomaka.' Adem je otišao i rekao im: 'Es-selamu alejkum.' Meleki su mu odgovorili: 'Es-selamu alejkum ve rahmetullah' i dodali 've rahmetullah'. Ko god uđe u Džennet, bit će u liku Adema i dug šezdeset

podlaktica. A ljudi se od tada pa do danas smanjuju." (Buhari, Isti'zan, 1)

Hadis koji Ahmed b. Hanbel bilježi senedom: Abdurrahman b. Mehdi > el-Musenna b. Se'id i Behez, Hemmam > Katade > Ebu Ejjub > Ebu Hurejre glasi: "Kada se neko od vas prepire, neka se čuva udaranja u lice. Ibn Mehdi je rekao: 'Allah je Adema stvorio na Svoju sliku.'" (Ibn Hanbel, 1992: II/463) U ovom predanju se rečenica u kojoj se spominje slika vezuje za Abdurrahmana b. Mehdija. U mnogim rivajetima, predanjima, u kojima se zabranjuje udaranje u lice⁴, ne govori se o Ademovoj slici. U ovom hadisu Ahmeda b. Hanbela se iskaz: "Allah je Adema stvorio na Svoju sliku" pripisuje Abdurrahmanu b. Mehdiju, a što – kako ćemo na to ukazati prilikom analize hadisa – može ukazivati na mogućnosti da je to pridodato u predanje.

Mišljenja u vezi s predmetnim hadisom i analizom

Hadis koji sadrži spomen slike, koji je Ibn Kutejbe (pr. 276/889) nazvao *hadisom čije tumačenje (te'vil) umara ljude* (Ibn Kutejbe, 1979: 289), može se prilikom analize podijeliti na dvije kategorije: hadis u kome se spominje izraz "na Svoju sliku" i hadis u kojem se spominje izraz "na sliku Er-Rahmana / Svemilosnog".

1. Allah je Adema stvorio na Svoju sliku ('ala suretibi)

Što se tiče rasprava u vezi s predanjem: "Allah je Adema stvorio na Svoju sliku", one su vođene u vezi s ličnom zamjenicom trećeg lica jednine muškog roda ('ala suretibi). Dakle, postoje različita mišljenja glede toga da li se ona odnosi na Allaha ili na Adema.⁵

1.1. Ibn Hibban je to protumačio kao da se na taj način Ademu iskazuje poštovanje. Potom

veli da postoji rasprava glede pitanja na koga se spomenuta zamjenica odnosi, a onda dodaje: "...ako se pak zamjenica odnosi na Allaha, onda je to kufr, budući da Njemu ništa nije slično. (Eš-Šura: 11) No, ukoliko se odnosi na Adema, onda od predanja nema nikakve koristi zato što ništa nije stvoreno na nečiju sliku, već na svoju vlastitu (...) Ukoliko se, glede transmisijske nekog predanja, ono vjerodostojno pripisuje Poslaniku, onda, u tom slučaju, u njemu ne može biti proturječnosti (...) Ovo predanje 'Allah je Adema stvorio na Svoju sliku', po nama znači da je Adem stvoren superiornijim od ostalih stvorenja." (Ibn Hibban, 1993: XIV/34) Ibn Hibban je, nakon što je naveo predanje: "Neka niko ne govori: 'Allah i tebi i tebi sličnima lice učinio ružnim!'. Odisti je Allah Adema stvorio na Svoju sliku", kazao da se ovdje pod slikom misli na sliku osobe koja se proklinje riječima: "Allah ti lice učinio ružnim!" Prema njemu, dokaz za to jeste sami iskaz Allahova Poslanika: "Allah i tebi i tebi sličnima lice učinio ružnim!" (Ibn Hibban, 1993: XIII/18) Ibn Hibban je, dakle, uvjerenja da se predanje: "Kada neko od vas udara, neka izbjegava udaranje u lice. Odisti je Allah Adema stvorio na njegovu sliku" odnosi na osobu koja se udara. Slika se, dakle, odnosi na sliku osobe koja se udara. (Ibn Hibban, 1993: XII/420-421)

Neki od onih koji tvrde da se zamjenica odnosi na Allaha, navode izraze kao što

⁴ Ebu Davud Sulejman b. Davud Tajalisi, *Musnedu t-Tajalisi*, Daru'l-ma'rife, Beirut, 333; Abdurrezrak, *El-Musanef*, IX, 444; Ahmed, *El-Musned*, II, 313, 327, 337, 347, 449; III, 38, 93; Buhari, *I'tk*, 20; Muslim, *Birr*, 12, 13, 14, 16; Ebu

Davud, *Hudud*, 40; Ebu Ja'la, Ahmed b. Ali, *Musnedu Ebi Ja'la*, I-XIII, thk. Hussein Selim Esed, Damask, 1984, II, 400; XI, 157, 203. Četrnaest predanja od njih 18, koja govore o zabrani udaranja u lice i koja ne govore o Ademovom liku, prenosi

se od Ebu Hurejre, a četiri od Ebu Se'ida el-Hudrija. Za predanja Ebu Se'ida pogledati: Abdurrazzak, IX, 444; Ahmed, III, 38, 93; Ebu Ja'la, *El-Musned*, II, 400.

⁵ U vezi toga vidi: Ibn Furek, *Muškil*, str. 45-68.

su to “nakatullah” (Allahova deva) i bejtullah (Allahova kuća) i konstantiraju da je intencija iskazivanje počasti. (Nevevi, 1392: XVI/166; Ibn Furek, 1985: 51) Žele da istaknu da se radi o slici koju je Allah odabrao za Adema. (Sujuti, 1996: V/539) Oni koji odabiru spomenuto mišljenje općenito imaju cilj da na taj način odgovore na mišljenje onih koji postavljaju granice Allahovome stvaranju, ili pak, prema Ibn Fureku, da bi na taj način odgovorili kaderijama. (Ibn Furek, 1985: 62-63) Ebu el-Mu'in en-Nesefi je rekao da predanja ne mogu da budu suprotna jasnom tekstu Kur'ana, da je većina predanja tipa ahad predanja i da zbog toga ne mogu biti dokaz na polju akaida te je po pitanju na koga se vraća spomenuta zamjenica spomenuo tri različita mišljenja. Allahov Poslanik je jednu osobu koja je udarala drugu odvrtao od toga. Stoga se zamjenica ne vraća na Allaha, nego na osobu koja je udarana po licu. Prema jednoj drugoj mogućnosti, predanje ukazuje na to da je Adem u džennetu stvoren onakvim kakvim je ugledan na dunjaluku i da je takvim spušten na njega i da se na njemu, nakon spuštanja na dunjaluk, nije dogodila nikakva promjena. Treća mogućnost podrazumijeva da se zamjenica odnosi na Allaha. Međutim, u spomenutom slučaju se ne radi o tome da se ona na Allaha odnosi na način i u smislu u kojima se odnosi na čovjeka. Želi se, dakle, ukazati na to da je lik čovjeka stvoren na najljepši način u odnosu na ostala stvorenja, te mu se izražava tako počast. Na isti način se i pojmovi “mesadžid” (džamije), “naka” (deva) i “abd” vežu za Allaha. (Nesefi, 1993: 175)

- 1.2. Posvema je jasno da se zamjenica u hadisu koji govori o karakteristikama Adema i o tome da je stvoren visokim šezdeset podlaktica odnosi na Adema, te pokazuje kako se njegov oblik u kojem je prvostvoren nije promijenio. (Nevevi, 1392: XVII/178) Prema Ibn Hadžeru, sintagma “na Svoju sliku” ima značenje na “njegovu / Ademovu / sliku”, zbog toga što Adem nije u Džennetu stvoren u nekom drugom obliku te da nije prolazio razvojne faze kakve prolazi njegovo potomstvo (sjemena tekućina, embrio, fetus) i da se njegov oblik u kojim je stvoren nije mijenjao. Isto tako, ovaj je hadis odgovor dehrijama, koji tvrde da je “čovjek od fetusa, a fetus od čovjeka”⁶, filozofima koji naučavaju da je čovjek nastao sam od sebe i kaderijama koji tvrde kako je čovjek kreator svojih djela. (Ibn Hadžer, 1984: XI/3) Ibn Abbasov iskaz u vezi s hadisom koji prenosi Ebu Hurejre “Allah je Adema stvorio na Svoju sliku. Bio je visok šezdeset podlaktica”, u kojem stoji: “Ebu Hurejre je kazao istinu. Allah je Adema stvorio prema slici koja je bila skrivena u Njegovome znanju. Nije mu mijenjao oblik” ukazuje na to da se zamjenica ipak odnosi na Adema. (Ibn Habib, 1415: 318)
- 1.3. Postoji i mišljenje da se zamjenica vraća na osobu koja je bila udarana. Prema ovom tumačenju koje objašnjava razlog zabrane udaranja u lice, Poslanik, a.s., je naišao na jednog čovjeka koji je udarao svog roba, pa mu je rekao da se kloni lica jer je Allah Adema stvorio na njegovu sliku (sliku udaranog roba – op. prev.). Dakle, mislio je na sliku čovjeka koji je udaran u lice, zato što je njegovo lice

nalikovalo licu Adema, a.s. Zbog činjenice da mu nalikuju, dakle, vrijedno je poštovanja. Prema Kurtubiju, najbolji te'vil je spomenuto. (Kurtubi, 1372: V/392; Ibn Kutejbe, 1979: 288-292; Ibn Hadžer, 1379: XI/3) Bejheki je stava da se spomenuta zamjenica vraća na osobu koja je udarana. (Bejheki, 1993: II/63) Prema Ibn Fureku, jedan od razloga zbog kojih se predanja ove vrste različito i pogrešno interpretiraju jeste to što prenosioci nisu prenijeli dio koji je njima bio poznat i što su sažimali predanje. U slučaju da se situacija otkrije, onda će se smjerano značenje ispravnije shvatiti, problem će biti eliminiran i razilaženja će se moći anulirati. (Ibn Furek, 1985: 48-49)

- 1.4. Izraz “Allah je Adema stvorio na Svoju sliku” je izazvao razna prigovaranja. Jedan primjer o toj temi se uočava u hazreti Alijinom obraćanju vojsci. Prema onome što prenosi El-Haris el-Hemedani, kada je hazreti Alija čuo kako među vojskom ima onih koji su otišli u takvu krajnost, da su počeli da Allaha uspoređuju sa stvorenjima, pa im se obratio i upozorio ih. Prema predanju, dakle, hazreti Alija je izrekao pohvalu i hvalu Allahu, a onda je rekao: “Ljudi, držite se podalje od *arika!*” Upitali su ga: “A šta je to, vođo pravovjernih, *arika?*” Odgovorio je: “Oni koji Allaha upoređuju sa sobom.” Oni su na to upitali: “Kako oni to Allaha upoređuju sa sobom?” Na to je hazreti Alija rekao: “Tako što govore da je Allah Adema stvorio na Svoju sliku, i na taj način liče kitabijama koji su

⁶ Dehrije su materijalisti koji su tvrdili kako Allah ne stvara čovjeka, nego od fetusa nastaje čovjek, a od čovjeka fetus, te da se to tako vrti ukrug (nap. prev.).

zapali u kufr.” Allah, međutim, nema Sebi slična. On je jedan. Njegova jedinstvenost, moć i veličanstvenost su jedinstvene samo za Njega. On ono što želi, čini voljom, moći i znanjem koji su jedinstveni Njegovome Zatu. On se ne može opisati nijednim svojstvom od svojstava Njegovih stvorenja. Njemu ne nalikuje ništa od onog s čim se upoređuje od stvorenog.” (Ibn Habib, 1415: 314-315)

Jedan od onih koji su komentirali predanje jeste i imam Malik. On je bio upitan o hadisu u kojem stoji da je Allah Adema stvorio na Svoju sliku, pa je on to žestoko odbio i zabranio da se prenosi drugima. Kada su mu rekli da to predanje prenose učeni i znani, upitao je ko su ti, pa mu je rečeno da predanje prenosi Ibn Adžlan od Ebu ez-Zinada. Na to je kazao: “Ibn Adžlan ne razumije stvari poput tih.” (Ukajli, 1984: II/251; Zehebi, 1413: V/449-450, VI/320, VIII/103; Zehebi, 1995: IV/95, VI/256) Primjećuje se da je izraz o kojem je riječ: “Allah je Adema stvorio na Svoju sliku” van konteksta te privlači pažnju činjenica kako su na njega reagirali hazreti Alija i imam Malik. (Kahraman, 2003: 61) Prema procjeni Zehebija, imam Malik je tako reagirao zbog toga što predanje nije doprlo do njega i zbog toga što ono prema njegovome mišljenju nije bilo potvrđeno. (Zehebi, 1413: V/449-450)

Što se tiče hadisa koji govori o karakteristikama Adema: “Allah je Adema stvorio na Svoju sliku. Bio je visok šezdeset podlaktica...” radi se o hadisu koji nailazi na jedno opće prihvatanje. Po Kurtubiju, postoji jedinstveno mišljenje u vezi s vjerodostojnošću tog hadisa. (Kurtubi,

1372: V/300) Nevevi, koji je prenio riječi Mazerija da je hadis koji sadrži taj izraz vjerodostojan, utvrdio je kako je predanje vjerodostojno prema velikoj većini selefa. Potom je naveo ajet: “Njemu ništa nije slično” (Eš-Šura: 11) i na osnovu njega protumačio predanje na jedan prihvatljiv način, daleko od tešbiha ili antropomorfizma. (Nevevi, 1992: XVI/166)

U predanju koje je zablježio imam Ahmed, rečenicu u kojoj se spominje slika je pripisao Abdurrahmanu b. Mehdiju. (Ibn Hanbel, 1992: II/463) Pored toga, brojna predanja koja sadrže zabranu udaranja u lice i koja ne spominju sliku Adema (Tajalisi, 333; Abdurrezzak, 1403: IX, 444; Ibn Hanbel, 1992: II/313, 327, 337, 347, 449; III/38, 93; Buhari, Itk, 20; Muslim, Birr, 12, 13, 14, 16; Ebu Davud, Hudud, 40; Ebu Ja’la, 1984: II/400; XI/157, 203) navode nas na pomisao da postoji mogućnost da je spomenuta rečenica umetnuta u tekst hadisa od strane prenosioca. Stoga, osim predanja u kojem se spominje karakteristika u stvaranju Adema, postoji mogućnost da ostala predanja koja sadrže iskaz da je Allah Adema stvorio na Svoju sliku, zapravo sadrže iskaz prenosioca, te također postoji mogućnost da je prenosilac, ashab ili tabi’in, umetnuo taj iskaz kako bi naveo razlog zbog kojeg se zabranjuje udaranja u lice. (Kahraman, 2003: 51-70)

2. Adem je stvoren na sliku Svemilosnog / Er-Rahman

Od predanja u kojima se spominje slika, najviše je rasprave izazvalo predanje u kojem se spominje da je Adem stvoren na sliku Svemilosnog. Učenjaci su izrazili svoj pristup ovoj temi na njima jedinstven način. Neki

su ga odbacili, a neki su hadisu prišli putem te’vila. Zapaža se da su uglavnom sljedbenici tesavvufa ti koji su odabrali put te’vila.

Prema Mazeriju, ovo predanje nije čvrsto. Sadržava pogrešku koja je nastala u transmisiji (Nevevi, 1392: XVI/166) i predstavlja dodatak hadisu u kojem se spominje zabrana udaranja u lice. Zbog toga se Mazeri žestoko suprotstavio onima koji su smatrali da je dodatak u kojem se spominje slika Svemilosnog vjerodostojan. (Askalani, 1379: V/183)

Ibn Hadžer je po pitanju hadisa u kojem stoji da je Allah Adema stvorio na Svoju / njegovu sliku⁷ doveo u pitanje na koga se lična zamjenica trećeg lica jednine muškoga roda vraća. Prema njemu, neki od onih koji smatraju da se zamjenica vraća na Allaha, da predanje ima značenje da je Allah Adema stvorio na Svoju sliku oslanjaju se u tom svom stavu na predanje u kojem se spominje da je Adem stvoren na sliku Svemilosnog. Ibn Hadžer, međutim, prenoseći ovaj stav napominje kako je predanje koje sadrži izraz “slika Svemilosnog” zapravo pogreška koja je proizašla iz previda prenosioca koji je hadis prenio po smislu. S druge strane, Ibn Hadžer, bilježeći hadis sa senedom i ocjenom, bilježi i da je predanje Ibn Ebi Asima i Taberanija koje prenose od Ibn Omera, a koje smo spomenuli, kao i predanje Ebu Hurejre koje prenosi Ibn Ebi Asim predanja koja posjeduju isnade u kojima su pouzdani prenosioci. (Askalani, 1379: V/183)

Ma koliko god neki učenjaci govorili kako je predanje koje sadrži sintagmu “slika Svemilosnog” slabo, neki učenjaci su to predanje ocijenili sahihom i protumačili ga putem te’vila. Prema tim tumačenjima, dakle, pojam “slika” koji stoji u predanju se odnosi na sifate, svojstva, kojima se cilja na sifate Allaha, kao što su hajat (život), ‘ilm (znanje), sem’ (sposobnost čuvenja), besar (sposobnost viđenja). (Askalani, 1379: XI/3)

⁷ ‘Ala suretihi se u arapskom može pročitati kao “na Svoju sliku” i kao “na njegovu sliku”. op. prev.

Prema Kurtubiju, Ibn Arebi je kazao: "Allah nije stvorio ljepše stvorenje od čovjeka, zato što ga je stvorio kao biće koje posjeduje život, snagu, znanje, volju, koje može da govori, vidi, misli i koje posjeduje mudrost. Sva ova svojstva jesu svojstva Uzvišenog Gospodara", a te njegove riječi jesu osnova na kojoj se zasniva tumačenje hadisa u kojem stoji da je Allah stvorio Adema na Svoju sliku." (Kurtubi, 1372: XX/114; Munavi, 1356: III/445-446)

Oba predanja čije smo lance prenosilaca spomenuli, u kojima se spominje izraz "slika Svemilosnog", jesu predanja koja je analizirao Albani. Predanje Ibn Omera, unatoč tome što su mu prenosioci pouzdani, kritizirao je zbog tedlisa Habiba b. Ebi Sabita i A'meša, kao i zbog toga što je predanje mu'an'an. Predanje koje sadrži izraz "na Svoju sliku", koje je vjerodostojno, Ibn Huzejme je kritizirao zbog istih činjenica i smatrao ga predanjem koje posjeduje mahane. Isto tako je i Ibn Ebi Asim kritikovao predanje Ebu Hurejre u kojem stoji da se lice čovjeka stvorena na sliku lica Svemilosnog zbog toga što mu je lanac prenosilaca slab i što se u njemu nalazi Ibnu el-Lehia⁸, kojeg je ocijenio kao osobu loše memorije (sejji'u 'l-hifz). (Ibn Ebi Asim, 1400: 229-230) Prema Bejhekiju, premda u Ebu Hurejrinom hadisu stoji "na Svoju sliku", moguće je da je neki prenosilac prenio predanje prema smislu koji je on lično shvatio. (Bejheki, 1993: II/64)

U drugim hadisima čije smo se nede naveli stoji da je Allah Adema stvorio na Svoju sliku. U predanjima Ibn Ebi Asima i Ibn Omera (Hejsemi, 1992: II/831; Ibn Ebi Asim, 1400: I/228-229; Taberani, 1983: XII/430) stoji da je Adem stvoren na sliku Svemilosnoga. U hadisu koji Ibn Ebi Asim prenosi od Ebu Hurejre drugim putem (Ibn Ebi Asim, 1400: I/230)

stoji da je forma lica sina Ademova stvorena na sliku lica Svemilosnoga. Spomenuto ojačava činjenicu da se radi o grešci koja je produkt prenošenja hadisa po smislu.

Ibn Furek je okarakterizirao ove hadise kao predanja koja svojom vanjštinom ukazuju na antropomorfizam i koja iziskuju tumačenje njihovim vraćanjem na jasne i nedvosmislene tekstove (te'vil). U djelu koje je posvetio tim hadisima, prvo predanje koje je analizirao jeste ono u kojem se spominje izraz slika. Prema njemu, po pitanju hadisa u kojem stoji da je Allah stvorio Adema na Svoju sliku ne postoji razilaženje među učenjacima. Međutim, predanje u kojem se spominje slika Svemilosnog većina smatra pogrešnim i odbacuju ga, premda su ga neki tumačili. (Ibn Furek, 1985: 45-46)

Zapaža se da je ovaj hadis (Uysal, 2001: 204-205) – koji je postao predmetom različitih interpretacija između sufija i drugih učenjaka – predstavljao jedan od temelja na kojima se zasniva razumijevanje vahdet-i vudžuda. (Uysal, 2001: 204-205) Ako je potrebno da se sažme govor o tome, onda bi trebalo kazati sljedeće: Prema tom shvatanju, svijet je nastao u pet etapa kao emanacija Allahovih imena i sifata. Tih pet etapa su redom: mutlak ili apsolutni gajb, svijet džeberuta, svijet melekuta, ovaj svijet koji se može čulima opažati i potpuni čovjek ili kamil insan. Prva četiri svijeta, Allah je sačinio Svojim vrhovnim imenom, a koji ukazuju na Njegov Zat. Sve te postaje postoje i u čovjeku, zato što je čovjek mikrokosmos i odraz Allahovih sifata. Zbog toga je, dakle, Poslanik, a.s., rekao da je Allah Adema stvorio na Svoju sliku. (Ateş, 102-105) Ako se hadis podvrgne analizi prema spomenutom shvatanju, treba kazati kako prvi mutesavvifi zapravo nisu tako razumijevali to predanje, već su pojam slike

koji se spominje u hadisu shvatali kao način stvaranja, pa su na tragu toga predanje protumačili riječima da je Allah stvorio Adema u najljepšem liku i najljepšoj formi. (Ateş, 117-118)

Imam Rabbani je skrenuo pažnju na to da izraz "slika" koji se spominje u hadisu nikako ne podrazumijeva lice, te je kazao kako sve ono što se nalazi u čovjeku predstavlja svojevrsnu sliku, a da je realnost tih slika na nivou duhovnog svijeta. Prema tom shvatanju, dakle, pod pojmom slika, misli se na manifestaciju savršenosti i cjelovitosti koja se kod čovjeka zapaža u jednom nominalnom, a ne stvarnom smislu. I pojam čovjeka kao halife ili Božijeg zastupnika na Zemlji treba pojmiti s tog staništa. U suprotnome će se zapasti u opasnost antropomorfizma. U ostalome kao i mutešabih, manje jasni, ajeti Kur'ani, i ovo predanje se ne smije razumijevati u doslovnom smislu, već se treba prokomentirati na odgovarajući i primjereni način. (Serhendi, 2008: 495-496)

Činjenica da se u Tevratu ili Tori⁹ nalaze ista predanja je potakla na mišljenje kako je ono poteklo iz židovske tradicije. (Ünal, 1997: 51-53) Riječi koje je hazreti Alija rekao: "Tako što govore da je Allah Adema stvorio na Svoju sliku, i na taj način liče kitabijama koji su zapali u kufru", daju prostora tom mišljenju. To što se u Tevratu ili Tori nalaze te iste riječi nužno ne mora da znači kako su te informacije porijeklom iz israilijata. To što se određene informacije koje su spomenute u Tevratu ili Tori nalaze ne samo u hadisima već i u samom Kur'anu Časnome treba smatrati prirodnom činjenicom, i ne treba smetnuti kako su zapravo s istog izvora.

Mi kao zaključak u vezi s komentarima i ocjenama spomenutog hadisa možemo kazati sljedeće. Naime, učenjaci hadisa koji su zabilježili predanje u kojem se spominje slika nisu dopustili da se pojam slike protumači

⁸ O Abdullahu b. Lehi'i vidi: Ebu Ahmed el-Džurdžani Ibn Adijj, *el-Kamil fi du'afai 'r-ridžal*, I-VII, ur. Jahja M. Gazzavi, Daru 'l-fikr, III, Bejrut, 1988, IV/144-153; Ibn Hadžer, *Tezhibu 't-tezhib*, V/327-331.

⁹ "Tada je Bog rekao: 'Načinimo čovjeka kao sliku onoga što jesmo, da bude poput nas. Dat ćemo mu vlast nad ribama i pticama, nad svim životinjama i nad svom zemljom.'" (Postanak, 1:26) "I stvorio Bog čovjeka po obličju svojemu,

po obličju Božijemu stvorio ga; muško i žensko stvorio ih." (Postanak, 1:27) "Ovo je knjiga o Adamovom naraštaju. U dan kad je Bog stvorio čovjeka, načinio ga je na priliku Božju." (Postanak, 5:1)

na način koji je u suprotnosti s islamskim poimanjem vjerovanja u Allaha, te su taj hadis – koji sadrži pojam koji može upućivati na širk – protumačili na jedan prihvatljiv način. Uostalom, i Ahmed b. Hanbel, jedan od onih koji to predanje bilježe, prokomentarisao ga je na način koji potvrđuje ovo što smo iznijeli. Njegov sin Abdullah je prenio da je jednog dana ocu pričao o nekom čovjeku koji tvrdi kako je Allah stvorio Adema na Svoju sliku, tumačeći sliku ljudskom slikom, pa je Ahmed b. Hanbel rekao: “Laž i neistina! To su riječi džehmija!” (Zehebi, 1995: II/375; Ibn Hadžer, 1379: V/183) Ono što ovdje privlači pažnju jeste činjenica da je sam imam Ahmed b. Hanbel, koji je hadis zabilježio u svojoj zbirci *El-Musned*, odbio antropomorfističko tumačenje. Ta njegova reakcija, dakle, nastala je kao rezultat tumačenja hadisa na način koji upućuje na širk.

Ne treba zanemariti činjenicu da je hadis u kojem se nalazi zabrana udaranja u lice i proklinjanja hadis koji muslimanima nudi jednu veoma važnu poruku. Ovdje se nadaje samo po sebi da su zabrana udaranja po licu i proklinjanja zabrane u općem smislu, da Allah lijepo stvara sve što stvara; dakle, da proklinjanje stvorenja i stvorenih stvari znači proklinjanje Stvoritelja. (Azimabadi, 1415: VI/128)

Zaključak

Uočava se da je hadis “Allah je stvorio Adama na Svoju sliku”, koji smo mi protumačili, predmet rasprave još od davnina. Iz komentara se razumije da oni koji su hadis podvrgli te’vilu, nisu ga htjeli odbaciti zbog toga što ispunjava tehničke uvjete vjerodostojnosti. Dočim oni koji se hadisu žestoko suprotstavljaju čine

to iz velike brige za očuvanje tevhi-da, zbog činjenice da se hadis takvog sadržaja može protumačiti na različite načine.

Izraz “na Svoju / njegovu sliku” (‘ala suretihi) postao je predmetom rasprava zbog pitanja na koga se vraća zamjenica trećeg lica jednine muškoga roda (hu)¹⁰ Na to upućuje i hadis u kojem stoji da je Adem stvoren na sliku Svemilosnog, a za koje mislimo da je zapravo proisteklo iz razumijevanja samog prenosioca. Drugim riječima, mogućnost da je prenositelj dodao izraz “slika Svemilosnog”, pa tako prenio predanje u formi koja upućuje na širk i koje nije u osnovi takvo, sasvim je vjerovatna.

Hadis “Allah je stvorio Adema na Svoju sliku”, prenijeli su Ahmed b. Hanbel i Abd b. Humejd s istim senedom i istim izrazom, dok drugi predajni nizovi hadis prenose na jedan općenit način. Ta činjenica čini da se pažnja usmjeri na neki od konteksta hadisa. Ova situacija također pokazuje koliko je kontekst važan u razumijevanju i tumačenju hadisa.

Hadis se može shvatiti u smislu da je Allah Adema, a.s., stvorio na njegovu sliku¹¹, a kao razlog zbog kojeg se zabranjuje udaranje u lice i proklinjanje. Činjenica da je Adem, a.s., dostojan poštovanja i da je počastvovan, budući da je praotac ljudskog roda, jeste nešto što se razumom i logikom može shvatiti. Dakle, možemo ocijeniti da se zamjenica za treće lice jednine muškoga roda u hadisu koji zabranjuje udaranje u lice i proklinjanje vraća na osobu koja je bila udarana po licu ili čije je lice proklinjano. No, činjenica koju ne treba ispustiti iz vida jeste to da je jedini razlog zabrane udaranja u lice nije samo slika Ademova, a.s., lica, ili njegova forma. Naprotiv, Adem, a.s., je u cijelosti nepovrediv, a isto tako i svaki čovjek. To

je osnova. Potrebno je isto tako potražiti i neke druge razloge zbog kojih se zabranjuje udaranje u lice. Moguće je da trag koji se na licu može pojaviti zbog udarca ostavi oštećenje koje će negativno utjecati na život te osobe. S druge strane, u smislu da je to organ koji se ne može sakriti, moguće je da premlaćivanje ostvari posljedice koje će vrijeđati ljudsko dostojanstvo na području međuljudskih odnosa. Osim toga, u hadisu kojim se zabranjuje udaranje u lice, spominjanje Adema, a.s., moguće je razumjeti kao element koji pojačava učinak zabrane. Kontekst hadisa pokazuje da međuljudske odnose treba razvijati na bazi kurtoazije i poštovanja, a hadis bi trebao doprinijeti formiranju svijesti o zaštiti i očuvanju ljudskog dostojanstva.

Reći da je imenica “suret” u predanju upotrijebljena u značenju svojstva čini se iznuđenim tumačenjem kada se uzme u obzir zajedno s hadisima koji zabranjuju udaranje i proklinjanje. Jer, iako postoji način objašnjenja za neka svojstva, nije moguće sva ostala svojstva ograničiti samo na lice čovjeka. U ovom slučaju se mora dovesti u pitanje vjerodostojnost hadisa koji zabranjuju udaranje u lice. No, nema neke ozbiljne kritike na varijante hadisa koje zabranjuju “udaranje u lice” s aspekta njihova prenošenja, u senedu i tekstu, a što bi štetilo vjerodostojnosti.

Po našem mišljenju, iako je hadis u kojem stoji da je Allah Adema, a.s., stvorio na Svoju sliku vjerodostojan, činjenica da je tradiran samo sa smislom i da je prenesen u skraćenoj verziji i izvan konteksta dovela je do različitih tumačenja i shvatanja.

¹⁰ Može značiti i na Svoju ali i na njegovu sliku (nap. prev.).

¹¹ Na sliku čovjeka koji je udaran po licu (nap. prev.).

Literatura

Abd b. Humejd b. Nasr (1988). *El-Musned*, uredili: Subhi el-Bedri es-Same-rai i M. Muhammed Halil es-Saidi, Kairo: Mektebetu-s-sunne.

Abdurrezzak, Ebu Bekr es-San’ani (1403). *El-Musannef*, I–XI, uredio: Habiburrahman el-A’zami, Bejrut: el-Mektebetu’l-islamijje.

Ahmed b. Hanbel (1992). *El-Musned*, I–VI, Istanbul: Çağrı yay. Ateş, Süleyman (s.a.), *İslâm Tasavvufu*, Ankara: Pars Matbabasi.

- Azimabadi, Muhammed Šemsulhakk (1415). *Avnu'l-Ma'bud – Šerbu Suneni Ebi Davud*, I-X, Bejrut: Daru'l-kutubi'l-ilmijje.
- Bardakçı, Necmettin (1999). "Tasavvufi Düşünceye Kaynak Olması Açısından Bazı Hadisler Üzerine İnceleme", *Araştırmalar*, I/1, Isparta, 47-73.
- Bejheki, Ebu Bekr Ahmed b. el-Husejn (1993). *El-Esma'u ve's-sifat*, I-II, ed. Abdullah b. Muhammed el-Hasidi, Džedda: Mektebetu's-Sevadi.
- Buhari, Ebu Abdillallah Muhammed b. Ismail (1981). *Es-Sahih*, I-VIII, Istanbul: Çağrı yay.
- Buhari, Ebu Abdillallah Muhammed b. Ismail (1989). *Edebu'l-mufred*, ed. M. Fuad Abdulkaki, Bejrut: Daru'l-bešairi'l-islamijje.
- Ebu Ja'la, Ahmed b. Ali (1984). *El-Musned*, I-XIII, ed. Husejn Selim Esed, Damask.
- Hejsemi, Ali b. Ebi Bekr (1992). *Bugetu'l-babis 'an Zevalidi Musnedi'l-Haris*, ed. Husejn Ahmed Salih el-Bakiri, Medina: Merkezi hidmeti's-sunne ve's-sireti'nebevije, Medine, 1992.
- Humejdı, Ebu Beki Abdullallah b. Zubejr, *el-Musned*, I-II, ed. Habiburrahman el-Azami, Bejrut: Daru'l-kutubi'l-ilmijje.
- Ibn Adijj, Ebu Ahmed el-Džurdžani (1988). *El-Kâmil fi Duafâi'r-Ricâl*, I-VII, ed. Jahja Muhtar Gazzavi, Bejrut: Daru'l-fikr.
- Ibn Ebi Asim, Ebu Bekr Ahmed b. Amr b. ed-Dahhak (1400). *Es-Sunne*, I-II, ur. Muhammed Nasiruddin el-Elbani, Bejrut: el-Mektebetu'l-islamijje.
- Ibn Furek (1985). Muhammed b. el-Hasan, Muškulu'l-hadis ve beajnuhu, ed. Musa Muhammed Ali, Bejrut: Alemul-kutub.
- Ibn Hadžer el-Askalani, Ahmed b. Ali (1379). *Fethu'l-Bari*, I-XIII, ed. M. Fuad Abdulkaki-Muhıbbuddin Hatib, Bejrut.
- Ibn Hadžer el-Askalani, Ahmed b. Ali (1984). *Tehzibü't-Tehzib*, I-XIV, Bejrut: Daru'l-fikr.
- Ibn Hibban, Ebu Hatim el-Busti (1993). *Es-Sahih*, I-XVIII, ur. Šu'ajb el-Arnaut, Bejrut: Muessesetu'r-risale.
- Ibn Kutejbe, Ebu Muhammed (1979). *T'e'vilü Muhtelifi'l-Hadis*, prev. M. Hayri Kırbaçoğlu, Istanbul: Kayıhan yay.
- İmam Rabbânî, Ahmed Serhendî (2008). *Mektûbat*, trc. H. Hilmi Işık, İstanbul: İhlas Vakfı yay.
- Kahraman, Hüseyin (2003). "Sûret Hadisi Üzerine Bağlam Esaslı Tahlil Denemesi", *Hadis Tetkikleri Dergisi*, I/1-51-70, Istanbul.
- Koçyiğit, Talat (1980). *Hadis İstılabları*, Ankara: AÜİF yay.
- Kurtubi, Muhammed b. Ahmed el-Ensari (1372). *El-Džami' li ahkami'l-Kur'an*, I-XX, ed. Ahmed Abdualim el-Berdu-ni, Kairo: Daru's-Ša'b.
- Ma'mer b. Rašid (1403). *El-Džami'*, Bejrut.
- Mizzi, Džemaluddin Ebu'l-Hadždžadž Jusuf (1981). *Tehzibü'l-Kemal*, I-XXXV, ur. Bašsar Avad Ma'ruf, Bejrut: Muessesetu'r-risale.
- Munavi, Muhammed Abdurreuf (1356). *Fejdu'l-Kadir*, I-VI, Egipt: el-Mektebetu't-tidžarijeti'l-kubra.
- Muslim, Ebu'l-Husejn el-Kuşejri (1981). *Es-Sahih*, I-III, Istanbul: Çağrı yay.
- Neseфі, Ebu'l-Mu'in Mejmun b. Muhammed (1993). *Tebisiretu'l-edille fi usli'd-din*, ed. Hüseyin Atay, Ankara: DİB yay.
- Nevevi, Jahja b. Seref (1392). *Sabihu Muslim bi serhi'n-Nevevi*, II. izd. I-XVIII, Bejrut: Daru ihjai't-turas.
- Rabi' b. Habib b. Omer el-Ezdi (1415). *El-Musned*, ed. Muhammed Idris i Aşur b. Jusuf, Bejrut: Darul-hikme.
- Sujuti, Dželaleddin Abdurrahman (1996). *Ed-Dibadz*, I-VI, ed. Ebu Ishak el-Huvejni, Saudijska Arabija: Daru Ibn Affan.
- Taberani, Sulejman b. Ahmed (1983). *El-Mudžemu'l-kebir*, I-XX, ed. Hamdi b. Abdilmedžid es-Silefi, Mosul: Mektebetu'l-ulum ve'l-hikem.
- Tajalaisi, Ebu Davud Sulejman b. Davud, *el-Musned*, Bejrut: Daru'l-marife.
- Ukajli, Ebu Dža'fer Muhammed b. Omer (1984). *Ed-Du'afau'l-kebir*, I-IV, ed. Abdulmuti Emin Kal'adži, Bejrut: Daru'l-mektebeti'l-ilmijje.
- Uysal, Muhittin (2001). *Tasavvuf Kültüründe Hadis*, Konya: Yediveren Kitap.
- Ünal, İsmail Hakkı (1997). "Seçmecı ve Eleştirel Yaklaşım veya Hz. Peygamberi Anlamak", *İslâmi Araştırmalar*, C. X, S. 1-3, Ankara.
- Zehebi, Muhammed b. Ahmed (1413). *Sijeru'e'alami'n-nubela'*, I-XXIII, ur. Šu'ajb el-Arnaat, Bejrut: Muessesetu'r-risale.
- Zehebi, Muhammed b. Ahmed (1995). *Mizanu'l-itidal*, VIII, ed. Ali Muhammed Muavvid-Adil Ahmed Abdulmevdžud, Bejrut.

الموجز

تخریج وتحلیل حدیث: «خلق الله آدم، علیه السلام، علی صورته»

شعبان جفتجي

ترجمة جنان هاسيتش

القرآن والسنة مهمتان للغاية عند المسلمين كافة، باعتبارهما جزءاً لا يتجزأ من حياتهم. وإن حرص المؤمنين على العمل الآيات والأحاديث التي يسمعون عنها أو يقرؤونها، أمر جدير بالإعجاب والتقدير. ومع ذلك، فمن المعروف أن الروايات قد تكون محلاً للتشكيك والاختلاف بسبب مسألة صحتها من جهة ومعانيها وتفسيراتها من جهة أخرى. وفي هذا السياق، فإن الحديث القائل: "خلق الله آدم عليه السلام على صورته" يعتبر أحد الأمثلة على الأحاديث التي تُناقش صحتها ومحتواها من فترة لأخرى. عندما نأخذ في الاعتبار الانتقادات المتعلقة بالحديث المذكور ونصه، نرى أن أهم سبب للخلاف والاختلاف هو أن هذه الروايات والأحاديث تُنقل خارج السياق. إن حديث "خلق الله آدم، عليه السلام، على صورته" يمكن اعتباره مثلاً حقيقياً للأحاديث الصحيحة المستوفية للشروط الفنية التي تصح موضع خلاف. الكلمات الرئيسية: آدم عليه السلام، صورة، الرحمن، الرحيم، الحديث.

Summary

"TACHRIJ AND THE ANALYSIS OF THE HADITH: "ALLAH HAS CREATED ADEM, A.S., IN HIS OWN (OWN?) IMAGE"

Şaban Çiftci

The Qur'an and the Sunnah have an essential role in the lives of all Muslims. Striving of the faithful to live their lives in accordance with ayahs of the Qur'an or the text of Sunnah is worthy of admiration. However, the text of the Hadith is often a subject of disputes or differences in regard to the authenticity of certain Hadith or the interpretation of the meaning of the text of the Hadith. Thus the Hadith stating: "Allah has created Adam in His (own?) image" is one Hadith that can be taken as an example in this sense, since its authenticity, as well as its text, has been a subject of dispute in every age so far. When we consider the criticism of the text in question, we see that the main reason for disputes is the fact that the interpretation of this Hadith had been taken out of its context. This Hadith is discussed here as an exemplary case of a Hadith that meets all the technical requirements of the criteria of authenticity, yet it is a subject of disputes.

Keywords: Adam, a.s. image (suret), Ar-Rahman, the Merciful, Hadith